

Славянського університета. – Том VI. - № 1. – Харьков, 2003. – С. 12-16. 7. Щербя Л.В. Языковая система и речевая деятельность. – Л., 1974. – С. 29. 8. Crystal D. Language and the Internet. – Cambridge: CUP, 2001. 9. Dijk T.A. van (ed.) Social cognition and discourse in Handbook of Language and Social Psychology. New York: Wiley, 1990. – Pp.163–186. 10. Wodak R. Gender and Discourse. – London: Sage Publications, 1997. 11. www.spinchat.com. 12. www.talkcity.com

"ВІЧНИЙ ДВИГУН" ДЕНУМЕРАТИВІВ

Шуменко О.А. (Суми)

В кожній мові виокремлюються спільні прошарки одиниць. Серед них одне з місць посідає поле квантитативності, яке має такі ознаки, як об'ємність, відкритість та взаємозалежність. Центральне місце у ньому займають числівники (англ. – *Numeral*, укр. – числівник). Числівник – це частина мови, що означає абстрактно-математичне число, або певну кількість однорідних предметів. Кожний числівник реалізує загальному сему числа, що дає йому підстави бути співвіднесеним з рядом слів загального значення числа, а також конкретну сему числа, яка відокремлює один числівник від іншого [4, 40-42]. Числівники розглядаються як поліфункціональні одиниці, які виконують квантитативну, нумеративну, комунікативну, прагматичну та акумулятивну функції [6, 15]. Англійським числівникам притаманні такі якості, як: динамізм, домінантність в квантитативній парадигмі, кореляція з конституюнтами мовного поля кількості. На парадигматичній осі числівники реалізують тільки точні числові характеристики. У текстовому оточенні числівники модифікуються, змінюються і при цьому актуалізують як точні, так і неточні ознаки. На синтагматичній осі числівникам притаманна біфункціональність, яка проявляється в а) номінативно-квантитативній функції, за допомогою якої виражаються результати пізнання кількісних відношень об'єктивного світу; та б) нумеративній [7, 30]. Пор: а)англ. – *three students, two pens*, укр. – *три студента, дві ручки* б) англ. – *two times two is four*, укр. – *чотири помножити на два*.

Числівники англійської мови – самостійний незамкнений ряд повнозначних нумеральних слів, які характеризуються специфічними семантичними, синтаксичними та словотворчими ознаками [5, 131]. Вони посідають центральне місце серед лексичних квантитативних одиниць, та мають значну аналітико-синтезуючу потенцію. Потреба в нових словах забезпечується за законами і нормами мовної системи і повністю забезпечується числівниками. Ці слова являють собою упорядковану систему одиниць, вони наділені силою оказіонального творення [3, 17]. Комбінаторика числівників спостерігається як на рівні сполучення, так і словотворення. Пор: англ. – *two, twice, two paged*; укр. – *два, двоїна, двовкладдя* Похідні від числівників слова мають тенденцію до реалізації семи точного числового позначення. Коренева морфема числівника може сполучатися як із суфіксами, так і з іншими морфемами. Утворені від числівників слова, зберігаючи вихідну сему числа, набувають самостійного лексичного значення.

Нові числівники утворюються шляхом циклічного повторення старих. Різні числа легко і зручно фіксуються у мові за нескладними правилами. У складних назвах чисел після 20 числівники розташовуються за принципом послідовності (*twenty-one, thirty-three, sixty-four*).

Процес творення слів називається деривацією. Механізм словотвору діє без перепочинку, без відпусток, виготовляючи нові слова. Двигун словотвору – справжній вічний двигун. Чимало слів утворено шляхом деривації. І для їх утворення мова має у своєму розпорядженні значеннєві морфемі [1, 103].

В англійській мові існує ціла низка слів з основою числівника. Але спільність основи слів не свідчить про належність дериватів до однієї і тієї ж частини мови. За допомогою суфіксів від числівника можуть утворюватися різні частини мови – іменники, прикметники, прислівники, дієслова. Пор.: англ. – *two, twoness, to two*; укр. – *два, двоякість, удвоїти*.

Денумеративи утворюються шляхом розширення кореневої морфемі числівника. Розширення за допомогою суфіксів має три ступені словотворення. Для денумеральних утворень показовим є перший ступінь похідності типу *six-th, four-some, five-er*. У другому ступені похідності суфікс останнього порядку у більшості випадків закриває словотворчу активність нумеральної основи (*six-th-ly, fif-th-ly*). До третього ступіню відносяться деривативи типу *multimillionairesness*. Семантична унікальність парадигми числівників виявляється у реалізації інваріантної семи числа. Парадигматична представленість числівників полягає в їх включенні в ієрархічну систему квантитативних протиставлень з денумеративами.

Загальним для числівників і денумеративів є те, що вони реалізують загально категоріальну сему кількості. Денумеративним утворенням притаманна розширена форма та ускладнена семантика [5, 56]. Денумеративи перебувають в субординаційній залежності, утворюють лексичний ряд, формальним центром якого є числівник, а в значенні – сема числа. Серед денумеративів виокремлюються в основному іменники і прикметники. Пор: *one-way love* – "нерозділена любов", *two-by-four* – "товста папка", *one-man show* – "персональна виставка", *one shot* – "альманах", *four-star general* – "генерал-полковник". Дієслівні денумеративи утворюються шляхом конверсії. Пор: *to one-up* – "мати перевагу на одне очко", *to four-flush* – "займатися замилюванням очей".

У денумеральних утвореннях використовуються вільні нумеральні морфемі, які регулярно відтворюються за моделями мови. В основному зміні підлягають часто вживані числівники (*once, twice, fifth*). У денумеральних утвореннях використовуються суфікси *-th, -ce, -es*. Пор: *once, thrice, sixth*. Основи числівника

сполучаються з суфіксами *-fold*, *-some*, *-th*, у прислівниковому ряді частіше вживаються суфікси *-ce*, *-fold*, *-es*.

Утворення з *-fold* майже необмежені, вони містять всі основи числівників, окрім *one*. Утворення *onefold* є логічним. Пор: *twofold*, *threefold*, *sixfold*, *tenfold*. Морфема *-some* співвідноситься денумеральні утворення з мовними засобами позначення приблизної кількості. Пор: *foursome*, *fiftysome*, *hundredsomes*. Морфема *-th* вказує на місце, порядок розміщення об'єкта. Пор: *seventy - seventieth*, *thirteen - thirteenth*. Деривативи на *-ce* утворюють закрити парадигму. Пор: *once*, *twice*, *thrice*. Дериваційний суфікс *-es* співвідноситься з поліфункціональними одиницями. Денумеративи з основами числівників виражають кількісні ознаки обмеженого кола осіб, об'єктів, а деякі деривативи, співвіднесені з назвами десятків, виражають обмежені часові строки в житті людини. Складні денумеральні композити відображають кількісні характеристики людей – *six-footer*, *thirty-strong*, об'єктів – *two-edged*, *three-cornered*, явищ – *two-match tour*, часові параметри – *three-monthed*, *four-year-old*.

До продуктивних моделей денумеративів відносять *Num'*, *-th*, *Num+ -th+ -ly*, *Num'/(e)s*. Пор.: англ. – *six-sixth-sixthly-sixes*. Суфікси *-fold*, *-ce*, *-some*, які додаються до нумеральної основи, можуть утворювати прикметники (Adj.) та прислівники (Adv.). Суфікси *-er*, *-es* утворюють іменники. Пор: англ. – *twofold*, *once or twice or thrice*, *twosome*, *twenties*, *twicer*, *twins*; укр. – *двійний*, *двожкий*, *двожко*, *двадцять*, *двійня*. Похідні одиниці співвідносяться з основами числівників, які вживаються як кореневі морфемі повнозначних слів. Пор: англ. – *three-eyed*, *two-faced*, *four-piece*; укр. – *трьоокий* (*брехливий*).

Основа числівника має потенційні можливості проявляти себе у сполучувальній комбінаториці, у внутрішньословесних зв'язках. В англійській мові нумеральні основи вживаються в основному в дериватах, утворених шляхом афіксації і словоскладення. Афікси, що розширюють нумеральні основи, співвідносять похідні одиниці з різними лексико-граматичними групами. Пор. англ.: *fifth*, *fiver*, *to five*, *forties*, *fourfold*. У словотворенні найчастіше вживаються основи числівників *one*, *two*, *three*, *million*. Пор.: англ. – *once*, *only*, *openess*, *twice*, *twofold*, *thrice*, *threefold*, *milliard*, *millionaire*. Граматична парадигма денумеральних композитів проявляється в їх морфосинтаксичних властивостях. Денумеральні композити представлені такими основними моделями: *Num + N(two-piece)*, *Num + ed(two-faced)*, *Num + Adj + N(two-strong-group)*. Дослідження вчених, а також емпіричний матеріал свідчать про домінуючість числівників в парадигматичній групі квантитативності, вони складають ядро квантитативних словесних знаків [2, 84; 7, 107].

Таким чином, числівники англійської мови характеризуються притаманною для них словотвірною активністю, що проявляється у процесі словоскладення та суфіксації. Числівники як нумеральні слова слугують надійною базою квантитативного конструювання в сучасному англомовному дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець І.Р. Тайна слова. – К.: Рад. шк., 1990.– 284с. 2. Жаботинская С.А. Числительные современного английского языка (К вопросу о категориальном статусе): Дис. ... докт. филол. наук. – Киев, 1982.-208 с. 3. Єнікєва С.М. Системність і розвиток словотвору сучасної англійської мови: Монографія. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2006.– 303 с. 4. Кубрякова Е. С. Что такое словообразование. – М.: Наука, 1965. – 77 с. 5. Почетцов Г. Г. Синтагматика английского слова. – К.: Вища школа, 1976.- 109 с. 6. Швачко С.О., Кобякова І.К. Вступ до мовознавства(курс лекцій).- Посібник. - Вінниця: НОВА КНИГА, 2006. – 224 с. 7. Швачко С. О. Лінгвістичний статус числівника сучасної англійської мови // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського державного лінгвістичного університету. Серія: Філологія. Педагогіка. Психологія. – Київ: КНЛУ, 2002. – Вин. №6. – С.349-356.

СЛОВОТІРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДІЄСЛІВ В АСПЕКТІ МОВНОЇ НОМІНАЦІЇ

Щигло Л. В. (Суми)

У сучасному мовознавстві знаходить широкого визнання положення про динамічний характер відношень, що існують у триєдності мислення, мови і світу дійсності. Це передбачає те, що "... не можна обмежуватися лише описом мови як сукупності засобів для передачі думок. Необхідно також вивчати як ці засоби використовуються у діяльності мови, яка виражає і формує думки. Завдання мовознавця полягає у тому, щоб розкрити очевидним і конкретним способом лінгвістичний механізм відображення у мові світу дійсності, входження, включення цієї останньої у структуру мови" [1, 304-305].

Словотвір як елемент системи мови (рівень ієрархічної організації і разом з тим відносно самостійна підсистема) володіє власним ономазіологічним простором, певними специфічними функціями і власним потенціалом, який визначає реалізацію цих функцій у взаємодії з іншими рівнями мови.

Традиційний погляд на словотвір пов'язує його з поповненням словникового складу новими лексичними одиницями, що являє собою лише зовнішній бік його ролі в мові. Втім, роль словотвору у мовній системі значно складніша. Як елемент мовної структури, словотвір є однією із сфер міжрівневого співвідношення мовних одиниць, засобів і функцій. Як підсистема мови, він пов'язаний з формуванням і використанням специфічних номінативних одиниць, що беруть участь у загальній функції мови - функції відображення й опису дійсності у процесі мислення і мовного спілкування.

Номінативний аспект мовної дійсності включає утворення і/або використання одиниць різних рівнів і підсистем, які виконують подібні і разом з тим відмінні за характером функції.